

Anthropological Analysis of Traditional Clothing of the People of Ilam City

Maryam. Mortazavi^{1*}

¹ MA, Department of Anthropology, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran

* Corresponding author email address: maryam94mortazavi@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Mortazavi, M. (IN PRESS). Anthropological Analysis of Traditional Clothing of the People of Ilam City. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

Familiarity with the culture and inherited heritage of a nation requires the examination, study, understanding, and interpretation of the relationships between the foundations, phenomena, and social manifestations existing within that society. One of the most valuable representations of a society's cultural life is its clothing and the type of attire worn by its people. The aim of this study is to identify the factors that, over time, have influenced the traditional clothing of the people of Ilam. In this regard, the research draws upon the functionalist school, Malinowski's theory of needs, Tylor's theory of survivals, and the diffusionist school. The research methodology includes case study, fieldwork, and interviews. It is noteworthy that the current form of headwear and body clothing among the people of Ilam, as explained in this article, has been influenced by several key factors: the passage of time and political changes; the social activities of men and women; ethnic identity; climatic and geographical conditions; livelihood patterns; cultural and religious beliefs of the community; the functional role of each clothing component; and the social status of individuals.

Keywords: people, clothing, traditional, Ilam.

EXTENDED ABSTRACT

The traditional clothing of the Ilam people stands as a multifaceted cultural artifact shaped by a convergence of historical, social, environmental, and symbolic dimensions. In anthropological terms, clothing is not merely a utilitarian tool for covering the body; rather, it is a complex cultural text that encodes the values, norms, and identities of the community in which it exists. The people of Ilam, a region marked by mountainous terrain and rich historical heritage, offer a compelling case for analyzing the intersection of attire and ethnocultural identity. The significance of traditional dress in Ilam transcends aesthetics or practicality—it reflects the people's response to environmental conditions, economic patterns, and spiritual beliefs. Functionalism provides the theoretical backdrop for this analysis by emphasizing the societal roles played by each element of clothing. According to the functionalist school, particularly as articulated by Malinowski, clothing functions to satisfy basic human needs such as warmth, modesty, and status communication (Garbarino, 1998). Furthermore, the continued presence of certain ceremonial or decorative features, even after they lose their original utilitarian value, exemplifies what Tylor conceptualized as “survivals”—customs inherited from earlier stages of cultural evolution that persist as symbolic residues (Parvaneh, 2007). Additionally, the diffusionist approach elucidates the transmission of certain clothing elements across tribal and regional boundaries due to cultural contact, migration, and trade (Rouholamini, 1991). This anthropological investigation of Ilam's traditional clothing is grounded in such theoretical diversity, and aims to uncover how deeply embedded meanings and external influences coalesce to shape attire in both historical and contemporary settings.

The ethnographic dimension of this research utilized participatory fieldwork, in-depth interviews, and direct observation to document the material and symbolic features of Ilam's traditional garments. The study identifies a range of clothing components specific to women and men, segmented by their function, social use, and environmental adaptability. Women's clothing includes a combination of headgear (such as the richly patterned “golvani”), loose-fitting tunics, vests (“sokhmeh”), skirts, and culturally meaningful accessories like the “shal kamar” (waist sash) and a variety of traditional jewelry. Men's attire is similarly diversified, comprising winter-specific items like “ferajis” (wool cloaks), everyday garments such as “shwal jafis” (traditional trousers), and event-specific outfits worn during ceremonies or festivals. Each item encapsulates specific messages about the wearer's gender, marital status, social class, and tribal affiliation. Climatic considerations are intricately woven into the clothing's design. For instance, heavy wool garments and layered headwear provide insulation during Ilam's harsh winters, while lightweight cotton fabrics are reserved for the hot, dry summers. Thus, the environmental determinism posited in anthropological theories of material culture finds empirical validation in Ilam's case (Gheibi, 2009). Additionally, as noted in regional histories, these garments also express continuity with past civilizations, linking modern Ilami identity with historical legacies (Wilcox, 2001; Zaka, 1967). The symbolism of color and fabric choice—black for mourning, red for vitality in weddings, or green for spiritual meanings—further exemplifies the semiotic richness of this material culture.

The research highlights the gendered aspect of traditional clothing, revealing a well-defined dichotomy in the attire of men and women that resonates with wider patterns in Iranian and Kurdish tribal societies. For women, clothing serves both protective and ornamental functions. Items like the “golvani,” “sokhmeh,” and intricately beaded accessories not only enhance beauty but signify socioeconomic status, family honor, and feminine ideals. These garments, often hand-sewn and embroidered, reflect collective

aesthetics and communal labor, where elder women pass on tailoring skills to younger generations. The cultural encoding of femininity is particularly salient in marital garments, such as bridal dresses adorned with symbolic motifs and brightly colored veils that signal fertility and joy. By contrast, men's clothing often emphasizes resilience, austerity, and alignment with tribal roles. Items like the "shwal jafi," wide-legged and durable, suit agricultural labor and pastoralism, while the "feraji" denotes readiness for harsh terrain and cold climates. These distinctions align with the functionalist premise that social institutions (including gender roles) are reinforced through material culture (Tavassoli, 2003). Ritual garments worn during life events—births, weddings, and deaths—underscore the integration of clothing into the lifecycle and social fabric. This includes mourning attire of muted colors and the complete absence of jewelry, as well as festive garments designed to attract attention and express joy.

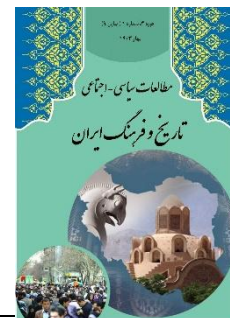
Historical and intergenerational transformations in Ilam's traditional attire are also analyzed in this research. It is evident that socio-political developments, such as the Islamic Revolution, the Iran–Iraq War, and rural-to-urban migration, have precipitated both shifts and syncretisms in clothing customs. For instance, the wartime period saw increased use of black "maqnaeh" headscarves, particularly among mourning women, as symbols of resilience and piety. Over time, Western-style garments and industrial fabrics have replaced many traditional articles in everyday use, with traditional attire now mostly confined to ceremonial occasions. The decline in daily use, however, does not imply cultural extinction. Instead, the symbolic preservation of clothing through ritual performance illustrates what anthropologists identify as cultural retention. Books and scholarship by Iranian ethnographers such as Ziapour and Chitsaz have underscored how traditional attire preserves intangible cultural heritage (Chitsaz, 2000; Ziapour, 1964). The challenge today lies in reconciling modernization with preservation—a dilemma faced not only in Ilam but across Iran's diverse ethno-regional landscapes. Nevertheless, localized resistance to clothing homogenization is visible in events like traditional weddings, where elaborate dress still marks status, ethnicity, and intergenerational continuity. The Ilami case reveals how clothing can be both a site of cultural erosion and resistance.

One of the most remarkable aspects of Ilam's traditional clothing is the intricate relationship it maintains with ceremonial life. Wedding attire, for example, is steeped in symbolism, ranging from the red veil signifying vitality and optimism to decorative elements like "jagheh" (gold forehead ornaments) and "kolengeh" (beaded overcoats). Even the act of girding the bride with a white "shal kamar" by her brother has symbolic underpinnings rooted in ancient Zoroastrian beliefs. Similarly, mourning attire adheres to strict codes—dull colors, plain textiles, and abstention from jewelry—to convey grief and social solidarity. The annual ceremonial ritual of "chamar" (a communal mourning event for prominent figures) illustrates the performative use of clothing to construct and display collective memory. In such events, gender-specific clothing delineates roles and spaces, while specialized garments such as the "kola rakhteh" and "korakeh" signal status and identity. The use of clothing in these rites is not incidental but deliberate, serving as a semiotic system that conveys values of honor, sacrifice, and familial obligation. This aligns with the anthropological notion that clothing functions as a social script—inscribed, performed, and interpreted through the codes of culture (Asgari Khaneqah, 2000).

Furthermore, the article details how clothing practices in Ilam have been shaped by both internal cultural logics and external influences. The diffusionist framework captures the layered influences from Arab, Turkish, and other neighboring cultures that have found expression in Ilami garments. Examples

include the adoption of “maqna” from southern tribes or the stylistic incorporation of Kurdish embroidery patterns. This confirms the diffusionist claim that cultural elements often travel via migration, commerce, or conquest and become embedded in local practices through adaptation and localization (Rouholamini, 1991). Interestingly, not all borrowed elements remain unchanged. Some undergo “indigenization,” wherein foreign elements are modified to fit local aesthetic and symbolic preferences. Thus, the cultural identity of Ilam’s people is not static but dynamic, redefined over generations through interaction with other cultures while retaining a core of symbolic coherence. This dynamic is further visible in the children’s and infants’ clothing practices, which retain strong ritualistic dimensions. Infants, for instance, are wrapped in amulets and charm-laden cloths—such as “pishtan”—meant to ward off evil and ensure health. The meanings ascribed to these clothing practices offer insights into how traditional societies embed cosmological beliefs into everyday life.

In conclusion, this anthropological investigation into the traditional clothing of the people of Ilam not only preserves a rich corpus of material and symbolic culture but also enhances our understanding of how attire operates as a cultural artifact, a social instrument, and a historical document. The study illustrates that clothing in Ilam is more than functional covering—it is an archive of memory, a medium of identity construction, and a form of resistance to cultural erasure. The interaction between environmental constraints, social roles, ritual needs, and historical shifts is vividly embodied in the textiles, colors, and forms of Ilam’s traditional attire. As modernization continues to reshape cultural practices across Iran, the preservation, documentation, and reinterpretation of such traditions become not only an academic necessity but also a societal imperative. This research contributes meaningfully to Iranian cultural anthropology and provides a methodological blueprint for future ethnographic studies that seek to uncover the hidden layers of meaning in seemingly mundane aspects of daily life, such as what people wear and why they wear it.

تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم شهر ایلام

مریم مرتضوی^{۱*}

۱. کارشناسی ارشد، گروه مردم شناسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: maryam94mortazavi@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

مرتضوی، مریم. (در دست چاپ). تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم شهر ایلام. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

آشنایی با فرهنگ و میراث بجا مانده از یک ملت مستلزم بررسی، مطالعه و فهم و درک روابط میان بنیادها و پدیده‌ها و مظاهر اجتماعی موجود در آن جامعه است. یکی از ارزنده‌ترین نمونه‌های حیات فرهنگی یک جامعه پوشاک و نوع لباس مردم آن جامعه است. هدف از این پژوهش شناخت عواملی بوده که با گذر زمان بر پوشاک مردم ایلام تأثیر گذاشته است. در این راستا از مکتب کارکردگرایی، نظریه نیاز مالدینوفسکی، نظریه بقایای تایلر و مکتب اشاعه بهره گرفته و از روش‌های مطالعه موردی، میدانی و مصاحبه استفاده شده است. شایان ذکر است شکل فعلی سرپوش و تن‌پوش مردم ایلام با توجه به آنچه در این پژوهش شرح داده می‌شود متأثر از عواملی بدین شرح است: ۱- گذشت زمان و تغییرات سیاسی. ۲- فعالیت اجتماعی زنان و مردان. ۳- قومیت. ۴- شرایط اقلیمی و جغرافیایی. ۵- نحوه معیشت. ۶- اعتقادات و باورهای فرهنگی و مذهبی جامعه. ۷- کارکرد هر یک از اجزای پوشاک. ۸- منزلت اجتماعی افراد.

کلیدواژگان: مردم، پوشاک، سنتی، ایلام.

فرهنگ هر جامعه هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد و آشکارترین نشانه فرهنگی و شاخص‌ترین مظهر و سمبل ملی و قومی در جوامع پوشاک است. با توسعه فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی در جوامع و شکل‌گیری عقاید دینی و مذهبی در ذهنیت مردم پوشاک و نوع رنگ و جنس و شکل آن زمینه و نقش فرهنگی یافت و کارکرد اجتماعی و فرهنگی و نمادین آن برجسته شد. پوشاک سنتی ایران بخش عظیمی از فرهنگ اصیل، بومی و معنوی ایران است و گنجینه پربها و باارزشی است که هر قوم و ملتی وظیفه دارد در ثبت و ضبط آن و سپردن آن به نسل‌های بعدی اهتمام ورزد. در این میان، پوشیدگی از جمله شاخص‌های بارز پوشاک سنتی در فرهنگ ایرانی است. از سویی کامل بودن پوشاک سنتی و راحتی آن، زیبایی و استفاده مناسب از رودوزی‌های سنتی در تکمیل و تزئین لباس، داشتن تجانس و قرابت فوق‌العاده با فرهنگ جامعه بخصوص با محل موردنظر خود و متناسب بودن با شرایط اقلیم و جغرافیایی بر اهمیت هر چه بیشتر آن می‌افزاید. از سویی، پژوهش درباره فرهنگ پوشاک و دگرگونی‌های آن در طول زمان خود گستره عظیمی از زمینه‌های مردم شناسی را در بر دارد که منجر به آگاهی بر مجموعه‌ای از دانستنی‌ها و نگرش‌های قومی، ملی، دینی و مذهبی می‌گردد. بنابراین پوشاک سنتی می‌تواند دلایل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی به همراه داشته باشد که ریشه در ساختار فرهنگی و موقعیت اقتصادی آنان دارد. لذا، برای شناخت و درک وسیعی از پوشاک سنتی هر منطقه، باید به بررسی دقیق این موضوع از جنبه‌های مختلف پرداخت.

پوشاک هر قوم و ملت به عنوان پدیده فرهنگی حاصل تمدن و در اصل مشخص کننده شخصیت و هویت فرهنگی آن قوم و ملت و نشانه‌ای از پایداری و اعتقادات آنان به آداب و رسوم و دیگر شاخصه‌های فرهنگی و همچنین نشانگر علاقه به تمایز فرهنگی، استقلال سیاسی و اقتصادی است. پوشاک هر قوم از سویی تجانس و قرابت فوق‌العاده با فرهنگ جامعه و نیز با شرایط اقلیمی و جغرافیایی منطقه موردنظر است (Parvaneh, 2007). ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی خود همواره در میان کشورهای خاورمیانه و خاور نزدیک جایگاه خاصی داشته و دارد کشور کهنسال ما از آغاز در کشمکش با کشورهای جهان بوده است از این رو بسیاری از مظاهر فرهنگی و تمدن ایران و کشورهای دیگر جهان در تعامل بوده‌اند. با چنین آگاهی بی‌گمان نظریه درست در مورد عناصر پوشاک دشوار می‌نمود و تدوین تاریخ آن نیز نمی‌تواند بدون نقص باشد (Gheibi, 2009). مردم شناسی فرهنگی ایران پژوهش گسترده‌ای برای شناختن و شناساندن فرهنگ ایران زمین دارد. اساس مطالعات در مردم شناسی پوشاک را می‌توان در مبانی اعتقادات و باورهای دینی و فراگیر، عوامل زیستی محیطی و اقلیم، شرایط و روابط اجتماعی از جمله نحوه معیشت و نیز قشربندی اجتماعی و تاثیر همجواری با اقوام مجاور نزدیک دسته بندی کرد. بر این اساس، هر یک از اجزای پوشاک به صورتی رمزی و نمادین مفهوم یا مفاهیمی را در جامعه می‌رساند و رمزگشایی از این علایم و ثبت و ضبط اجزایی آن بر عهده مردم شناسی است. بنابراین، باتوجه به لزوم معرفی و شناخت خصوصیات فرهنگ پوشاک سنتی و کارکردهای آن در مردم شناسی و اهمیت شناسایی و معرفی ارتباطی که بین پوشاک و وضعیت مالی و طبقه اجتماعی و فرهنگی مردم وجود دارد و نیز با توجه به هماهنگ شدن پوشاک مردم ایلام با سایر کشور، و در نظر گرفتن این که، ثبت و ضبط فرهنگ سنتی در رابطه با پوشاک یکی از هدف‌های علم مردم شناسی است، لذا، در این تحقیق به بررسی تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم شهرستان ایلام پرداخته‌ایم.

در پدید آمدن چارچوب اولیه این پژوهش چند موضوع مهم مدنظر قرار گرفته شد. ابتدا زن و مرد و سپس فرهنگ و در نهایت ارتباط بین پوشاک و نوع اقلیم و محیط جغرافیایی. بررسی پوشاک مردم ایلام به عنوان موضوعی جهت پژوهش به منظور آشنایی با جنبه‌هایی از شیوه رفتاری، ذوق و سلیقه، روحیات و تفکر مردم ایلام در جوامع سنتی و معاصر صورت می‌گیرد. بدیهی است که پوشاک محلی در دهه‌های اخیر دچار تغییر و دگرگونی‌های بسیار شده است. به طوری که در حال حاضر در بین اقوام معاصر ایرانی که فرهنگ زیست شناسی بر آن‌ها

غالب شده است استفاده از پوشاک محلی در جریان زندگی روزمره رو به افول است و تنها افراد مسن بر استفاده از این عناصر و یا بخشی از آن‌ها اصرار می‌ورزند. از این روست که تحقیق درباره چگونگی استفاده از پوشاک سنتی مردم ایلام و ثبت و ضبط آن‌ها می‌تواند گامی موثر در جهت حفظ این بخش از میراث فرهنگی این سرزمین برای آیندگان باشد.

تاریخچه و مرور مطالعاتی

- کتاب تاریخی لباس که توسط روت ترنر ویلکاکس نوشته شده با ترجمه شیرین بزرگمهر در واقع مرجع معتبری در پوشاک مردان، زنان و کودکان جهان از ۳۰۰۰ سال پیش از میلاد تا سال ۱۹۵۸ می‌باشد (Wilcox, 2001).

- پوشاک ملل از کهن‌ترین زمان تا قرن نوزدهم توسط دورین وندن بیوکل با ترجمه مریم مدنی، شامل پانصد تصویر است که نشان دهنده پوشاک ملل در سراسر جهان طی ادوار گوناگون تاریخی است (Bioukel, 2007).

- یحیی ذکاء، لباس زنان ایران از سده سیزدهم هجری تا امروز را در سال ۱۳۳۶ مورد بررسی قرار داده است (Zaka, 1967).

- نخستین کسی که در ایران به ثبت و ضبط پوشاک سنتی و بومی ایرانیان پرداخت دکتر جلیل ضیاءپور است. نخستین کتابی که توسط زنده یاد دکتر جلیل ضیاءپور در سال ۱۳۴۳ به چاپ رسید پوشاک باستانی ایرانیان از کهن‌ترین زمان تا پایان شاهنشاهی ساسانیان نام دارد. پس از آن کتاب ایل‌های چادر نشین و روستاییان ایران تحولی عظیم را در پژوهش‌های مربوط به پوشاک اقوام مختلف است و همچنین تاثیری که بر شکل پوشاک می‌گذارد. از دیگر کتابهای این محقق در این خصوص، گزارشی از چگونگی پوشاک در زمان مادها (سال ۱۳۴۷)، پوشاک ایرانیان از چهارده قرن پیش تا آغاز دوره پهلوی (سال ۱۳۴۹) و زیورهای زنان از دیرباز تاکنون (سال ۱۳۴۷) می‌باشد (Ziapour, 1964, 1968a, 1968b).

- «تاریخ پوشاک ایرانیان از ابتدای اسلام تا حمله مغول» توسط دکتر محمدرضا چیت‌ساز کار پژوهشی دیگری است که در سال ۱۳۷۹ نوشته شده است (Chitsaz, 2000).

چارچوب نظری تحقیق

در این پژوهش با بررسی دیدگاه مکتب کارکردگرایی، نظریه نیاز مالینوفسکی، نظریه بقایای تایلر و مکتب اشاعه سعی شده است از لحاظ نظری به تحلیل مردم شناختی، پوشاک پرداخته شود.

مکتب کارکردگرایی:^۱ بنیان کارکردگرایی بر این واقعیت استوار است که کلیه سنن و مناسبات و نهادهای اجتماعی دوام و بقایشان به کار یا وظیفه‌ای بستگی دارد که در نظام اجتماعی یعنی کل بر عهده دارند (Tavassoli, 2003). به اعتقاد این مکتب که با مکتب تکامل گرایی و برداشت تاریخی مخالفت دارد بجای تحقیق درباره تاریخ و علل تاریخی پیدایش نهادهای اجتماعی باید به کارکردهای آن در زمان کنونی پرداخت و نقش این نهادها را در برآوردن نیازهای کنونی جوامع بشری مورد بررسی قرار داد. در واقع اساس این نظریه عبارت است از اینکه هر کل مرکب از اجزایی است که به نحو خاصی این اجزا با هم ترکیب شده‌اند و اگر هر دو بخش (اجزاء و کل) دچار تغییر و دگرگونی شوند باز هم به حفظ و ثبات کل کمک می‌کنند. کارکردگرایان بر این تاکید دارند که هر واقعه یا نهاد مورد بحث در صورتی که ارتباطات کارکردی آن با واقع یا نهادهای دیگر قابل درک نشده باشد مفهوم خود را ظاهر نمی‌سازد (Asgari Khaneqah, 2000). فونسکیونالیست‌ها معتقدند که هر عمل اجتماعی و هر نهاد فقط به وسیله نقش اجتماعی یعنی نقشی که در بطن مسایل پیچیده و غامض فرهنگی ایفا می‌نماید قابل توجیه و تفسیر است.

¹ -Functionalism

نظریه نیاز مالینوفسکی: مالینوفسکی بنیانگذار این نظریه شیوه ارضای نیازهای انسان به وسیله فرهنگ را فرنکسیون می‌نامد. به عبارتی فرنکسیون عبارت از برآوردن یک نیاز به وسیله یک عمل است. مالینوفسکی نیازهای بنیادی انسان را به هفت گروه تقسیم می‌کند و راه پاسخگویی به آن‌ها را هم مطرح می‌نماید از جمله این نیازها نیازهایی است مانند تغذیه، تولیدمثل، راحتی و آسایش جسمانی، امنیت و آرامش، حرکت و جنبش و رشد که راه تأمین آن‌ها به ترتیب عبارتند از: خوراک، ازدواج و خانواده، لباس و پوشاک، حمایت، دفاع، بازی و راحتی، ارتباطات و آموزش. او معتقد است که انسان بر پایه‌ی این نیازهای اولیه نیازهایش را مرتفع می‌سازد. مثلاً برای راحتی و محافظت از سرما و گرما پوشش مناسب می‌تواند این نیازها را برطرف نماید. اما آنچه در این بحث قابل توجه است این است که نیازهای ثانویه براساس تمایلات نیازهای اولیه می‌گیرند. مثلاً اگر همه انسان‌ها پوششی برای خود دارند اما آنچه که آن‌ها را بپوشاند و اینکه چگونه بپوشاند به لحاظ فرهنگی حائز اهمیت می‌باشد زیرا که هر جامعه‌ای قوانین و تحریم‌های خاص خود را دارد. به این ترتیب واضح است که انسان‌ها به نیازهای اولیه در قالب مکانیزم‌های فرهنگی گروه پاسخ می‌دهند و بدین‌سان همه خصایص و نهادها با نظم فرهنگی هم‌بسته است (Garbarino, 1998).

نظریه بقایای تایلر: به نظر تایلر رسوم موجود بقایای عادات و رسوم جوامع در روزگاران پیشین است و در آغاز پیدایش کارکرد مفیدی برای مردم آن زمان داشته است. با طی شدن سیر تکاملی جامعه ضرورتاً رسوم مفید دیگری جایگزین آداب گذشته شده و آداب قبلی بی‌فایده و بی‌معنی تلقی گردیده است به بیان کلی‌تر رسوم بی‌معنی موجود بقایای عادات و رسوم قدیمی است که چون جامعه به مرحله‌ای از سیر تکاملی خود دست یافته است آن رسوم فایده خود را از دست داده است (Parvaneh, 2007). بقایای آیین فیتیش بهترین گواه برای عادات و رسوم کهنی است که هنوز هم در فرهنگ ما بخصوص جوامع ایلیاتی و روستایی به چشم می‌خورد استفاده از ناخن پلنگ و خرس و دندان حیوانات برای چشم‌زخم و شفا گرفتن یا دخیل بستن به درخت یا تکه پارچه‌ای رنگی به عنوان طلسم وسیله‌ای است برای رسیدن به آرزوها و آنچه که دور از دسترس است.

مکتب اشاعه: مکتب اشاعه مکتبی انسان شناختی است که معتقد است هر عنصر فرهنگی که ارزش و قابلیت آن به اثبات رسیده باشد از یک نقطه به نقطه دیگر جهان انتقال یافته و اشاعه می‌یابد. طرفداران این مکتب عقیده دارند که جوامع بشری نه تنها برحسب یک حرکت عمیق که منتج به نتایج موازی می‌گردد تحول می‌یابد بلکه تحرک آن‌ها بخاطر برخوردهایی است که بین خوشان وجود دارد. در مقابل یک وجه تشابه فرهنگی که بین دو جامعه یافت می‌شود تناوبی به وجود می‌آید که می‌توان آن را تفاوت یا تناسب دانست. اشاعه‌گرایی تغییر را عموماً ناشی از تأثیرپذیری از محیط بیرونی می‌داند که به نوعی همجواری یا انتقال و حرکت پدیده‌های فرهنگی مبدأ را به محیط فرهنگی مقصد رسانده است. مکتب اشاعه سیر مراحل تمدن و فرهنگ را بر روی یک خط و در هر جامعه مستقل و موازی با جوامع دیگر نمی‌داند بلکه معتقد است که فرهنگ‌های جوامع از یک یا چند مرکز اشاعه گرفته شده‌اند و شباهت میان فرهنگ‌ها به دلیل رفت و آمدها، داد و ستدها، مهاجرت‌ها، لشکرکشی‌ها و در نتیجه اقتباس یا تقلید یا اخذ یکی از دیگری است. صاحب نظران مکتب اشاعه به سه گروه مکتب اشاعه انگلیس، آلمان و امریکا تقسیم می‌شوند (Rouholamini, 1991). مطلبی که در این نظریه مهم جالب به نظر می‌آید این است که پیروان مکتب آلمان اعتقاد دارند، که فرهنگ اولیه انسانی در سرزمینی از قاره آسیا شکل گرفته و پیشرفت کرده و این فرهنگ پیچیده، فرهنگ‌های متعددی در سرزمین‌های دیگر را آفریده است و مهاجرت‌های بزرگ موجب شکل‌گیری و انتقال این فرهنگ پیچیده به سایر نواحی کره زمین شده است (Rouholamini, 1991).

سؤالات تحقیق

۱- اجزای پوشاک سنتی مردم ایلام کدامند؟

- ۲- جنس و رنگ مسلط در پوشاک سنتی مردم ایلام کدام است؟
- ۳- تاثیر مراسم عزا و عروسی بر پوشاک سنتی مردم ایلام چیست؟
- ۴- عوامل اقلیمی و محیطی تاثیرگذار بر پوشاک سنتی مردم ایلام چیست؟

اهداف تحقیق

هدف کلی:

تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم شهرستان ایلام.

اهداف جزئی

- ۱- شناخت اجزای پوشاک سنتی مردم ایلام.
- ۲- شناخت جنس و رنگ مسلط در پوشاک سنتی مردم ایلام.
- ۳- شناخت و مقایسه پوشاک مردم ایلام در مراسمات عزا و عروسی.
- ۴- شناخت عوامل اقلیمی و محیطی تاثیرگذار بر پوشاک سنتی مردم ایلام.

روش تحقیق

در این تحقیق که پوشاک سنتی مردم ایلام به عنوان یک واحد مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته و با دیدی توصیفی و مردم نگارانه با قضا یا برخورد و هر جا که لازم بود تحلیل ها و توضیحات لازم ارائه گردیده است. مهمترین مسئله در انجام کار تحقیق دوری از داوری ارزشی و خصوصاً آنجایی که پژوهشگر خود یکی از اعضای جامعه مورد تحقیق می باشد در این خصوص حداکثر سعی و کوشش شده که برداشت ها به دور از هر گونه غرض و تعصب و عین واقعیت ها آن طور که دیده یا شنیده می شوند ثبت و ضبط گردند. روش تحقیق این پژوهش از نوع ژرفانگر است که منظور از آن تحقیقاتی است که پدیده ها را در عمق بشکافد و روش تحقیق به صورت میدانی انجام می گیرد و از فن مشاهده مشارکتی و مصاحبه به سو می برد. در این تحقیق پژوهشگر در درون اجتماع یا جامعه مورد بررسی حضور می یابد از نزدیک در مراسمات و پدیده های مورد تحقیق شرکت می کند و گاه خود در انجام مراسمات شریک می شود تا بتواند از طریق مشاهده مشارکت آمیز و مصاحبه داده ها را گردآوری کند.

یافته ها

در این پژوهش به تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم ایلام پرداخته شده است. به همین منظور ابتدا به بررسی اجزای پوشاک سنتی، جنس و رنگ که در این شهر مورد استفاده قرار گرفته است، پرداخته ایم. سپس تأثیر مراسمات سوگ و سو بر پوشاک و همچنین تأثیر شرایط آب و هوایی بر پوشاک سنتی مردم شهر ایلام مورد بررسی قرار گرفته است.

پوشاک سنتی بانوان ایلامی

الف- سرپوش زنان ایلامی: سرپوش های زنان ایلامی در گذشته سربند و گلونی بوده که در اصطلاح محلی به آن کت و گلونی می گویند. اما بعد از انقلاب و به دلیل تاثیر همجواری با زنان جنوب بعضی از بانوان از نوعی سربند که به مقنا معروف می باشد استفاده می کنند. البته در گذشته تزئینات و زیورآلاتی برای این سربندها وجود داشته که بعد از جنگ تحمیلی و بمباران های متعدد به دلیل وجود شرایط سخت این زیورآلات حذف گردیده است.

۱- گل‌ونی (گل‌بندی): گل‌بندی نوعی پارچه ابریشمی رنگین می‌باشد گل‌ونی نوعی سرپوش مربع شکل از جنس حریر یا پارچه نخی

به ابعاد ۱۰۰×۱۰۰ سانتی‌متر است با طرح‌های بته جقه و دایره و گل و نقش‌های اسلیمی و... که این طرح‌ها با رنگ‌های قرمز و سفید یا سبز بر روی زمینه سیاه نقش گرفته است. گل‌ونی از دو کلمه «گل» و «ونی» تشکیل گردیده است که اولی به معنای «گل» و دومی به معنای «بندی» و در مجموع به معنای «گل‌بندی» و آذین‌بندی می‌باشد. مهمترین ویژگی گل‌ونی نقوش آن است. نقوشی چشم‌نواز و خوش ترکیب که دارای هماهنگی و تناسب اصل تقارن و نیز انتزاعی و تجرید است. نقوشی که چشمان خوش قریحه را در همان نگاه نخست به سوی خود می‌کشاند و خیره می‌سازد. جلوه‌هایی از نقش‌مایه‌های اصیل که پیشینه‌ای دراز دارد پیشینه‌ای که به گونه‌ای بنیادی از فرهنگ یک قوم نشأت گرفته است. می‌توان گفت نقوش گل‌ونی تجلی‌گاه اندیشه، ذوق، باور، اعتقاد و سنت اجدادی زنان ایلامی است. نقوشی برگرفته از زندگی روزمره آنان که در عین سادگی دارای فرهنگی منحصر به فرد است. فرهنگی که آمیزه‌ای از سنت اجدادی، اساطیر، باورها، آمال و آرزوها، محیط و جغرافیای طبیعی منطقه است.

۲- سرون (سربند): زنان ایلامی معمولاً از دو چارقد بزرگ ابریشمی که هر کدام دارای زمینه رنگی متفاوت با دیگری است استفاده

می‌کنند. معمولاً یکی از چارقد‌ها دارای زمینه مشکی با حاشیه و نقش‌های سفید و قرمز و دیگری دارای زمینه روشن و با نقوش رنگ‌های شاد و معمولاً نارنجی است. معمولاً بانوان بعد از سر کردن گل‌ونی دستمال نخی را به شکل مستطیل درازی تا زده و دور سر و روی پیشانی می‌بندند و سپس روی آن سربند را سوار می‌کنند.

۳- عرقچین یا کلاو: نوعی کلاه کوچک از جنس پارچه پنبه‌ای است که گاهی ساده و گاهی منجوق‌دوزی شده در رنگ‌های متفاوت

می‌باشد. عرقچین را معمولاً زیر گل‌ونی یا سربند بر سر می‌پوشند تا از سر خوردن آن جلوگیری کند. گاهی نیز به جای کلاه از دستمال استفاده می‌کنند.

۴- مقنا (مقنعه): روسری سیاه مستطیلی شکلی به ابعاد ۷۰×۲۰ سانتیمتر از ابریشم نازک و یا از نخ است که دور سر پیچیده شده

و در بالا با سوزنی فلزی به نام قلابه بسته می‌شود. اما گاهی زنان به جای استفاده از سوزن سعی می‌کنند، گوشه مقنا را در کنار صورت در زیر لایه‌های دیگر قرار دهند. مقنا ویژه مناطق عرب‌نشین جنوب کشور بوده و به لحاظ راحتی پوشش سر و سنگین بودن رنگ آن در سالهای جنگ تحمیلی و شهادت جوانان و سوگوار بودن زنان به عنوان پوشش مناسب در میان زنان مسن و کهنسال ایلامی رواج یافت و دختران به ندرت و آن هم از رنگ‌های قهوه‌ای و... آن استفاده می‌کنند.

۵- هبر: پارچه‌ای سه گوش یا مربع شکل از جنس مخمل به رنگ سیاه که دو طرف آن دارای ریشه‌های رشته‌ای مانند و یا ریشه‌های

منگوله‌ای به نام گلنگ و دو قطعه نخ هم‌رنگ می‌باشد، که از آن‌ها برای گره زدن به دور سر استفاده می‌شود.

ب- تن پوش زنان ایلامی:

۱- ژیر کرواس یا زیر جومه (زیر پیراهن): زیر پیراهن دارای برشی ساده، گشاد و کاملاً آزاد است. یقه آن گرد و در جلوی آن

چاک دارد، یا به صورت یقه هفت می‌باشد. بلندی آن معمولاً حدود ۱۰ الی ۲۰ سانتیمتر از قد پیراهن کوتاه‌تر است. جنس زیر پیراهن معمولاً از پارچه‌های کودری به رنگ‌های قرمز یا زرد، آبی کمرنگ یا عنابی بنفش و نارنجی بوده و رنگ سفید کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. مقدار پارچه‌ی مصرفی برای زیر پیراهن بستگی به بلندی قد آن و بلندی آستین دارد، که معمولاً ۲/۵ متر می‌باشد.

۲- کرواس (پیراهن): پیراهن زنان کرد لباسی کاملاً آزاد و گشاد است، گشادی آن از بالا تا پایین پیراهن را در برمی‌گیرد. چنانچه

عرض پارچه کم باشد، دو برش مثلثی شکل در طرفین پیراهن دوخته می‌شود که به آن سی‌چک گفته می‌شود. بدین ترتیب که رأس آن به

زیر بغل دوخته شده و قاعده آن در لبه پیراهن قرار می‌گیرد. مقدار پارچه مصرفی برای یک پیراهن ۴ متر می‌باشد. لباسی که در منزل و یا در محل کار در مزرعه استفاده می‌شود دارای جنس نخی و گل‌های رنگ شاد با زمینه روشن می‌باشد. اما جنس لباس‌های مهمانی و عروسی حتماً از مخمل و یا از پارچه‌های زربفت و پولکی می‌باشد. البته کسانی که از قدرت اقتصادی کمتری برخوردار بودند از پارچه‌ای معروف به پارچه گل گچی استفاده می‌کردند.

۳- سوخمه (جلیقه): یکی از زیباترین تن‌پوش‌های زنانه است که حداکثر تزئینات را دارد. این پوشش از سه تکه تشکیل یافته است. دو تکه آن در جلو و یک تکه در پشت قرار دارد و دارای برشی بسیار ساده است. جلو باز و بدون یقه است و دو طرف آن به صورت راسته پایین می‌آید. بلندی آن تا کمر است و آستین ندارد. حلقه آستین آن بسیار گشاد و آزاد است به طوری که بازوها در آن براحتی می‌توانند حرکت کنند. گاهی جلیقه دارای آستری نازک از جنس چیت، کتان و یا اطللس است. کارکرد سوخمه جهت زیباتر جلوه دادن فرم پیراهن بوده و نیز برای نمایش هر چه بهتر و بیشتر پایگاه اقتصادی فرد می‌باشد.

۴- کت: پوششی است جلو باز و دارای یقه ساده که دو طرف جلوی آن از هم جدا ایستاده و دارای دگمه یا بدون دگمه می‌باشد. دارای آستین بلند بوده که در قسمت مچ به حالت آزاد قرار می‌گیرد. کت دارای آستری از جنس چیت بوده که به داخل آن دوخته می‌شود. بلندی قد کت تا روی باسن بوده و از جنس مخمل به رنگ‌های تیره مانند سرمه‌ای و بنفش می‌باشد. روی قسمت‌های مختلف کت را پولک‌دوزی یا سکه‌دوزی کرده و یا با نوارهای زیبا نواردوزی می‌کنند.

۵- کلنجه: مانند سوخمه بوده اما دارای آستین و کمی بلندتر از کت می‌باشد. جنس آن از مخمل به رنگ سبز و یا قرمز می‌باشد. کلنجه در جلوی بدن بسته نمی‌شود، یقه‌اش باز است. یقه و لبه‌ها و دم‌آستین کلنجه را یراق‌دوزی می‌کند. کلنجه را معمولاً روی سوخمه می‌پوشند و چون آستین آن کوتاهتر از آستین پیراهن است یراق‌دوزی‌های آن بخوبی مشخص است.

۶- شلوار (شلوار): شلوار زنان ایلامی از دو ساق گشاد و یک میان ساق‌بند و چهارگوش تشکیل شده است. در قسمت کمر لیفه‌ای بوده و گشادی آن توسط بند و یا کش جمع می‌شود. بدین گونه به صورت شلواری پرچین درمی‌آید. البته در حال حاضر زنان از کش استفاده می‌کنند. جنس شلوار معمولاً از پارچه چیت، کودری، خامک، نخی و گلداری می‌باشد. شلوار زنان ایلامی بسیار گشاد و راحت و آزاد است و هیچ گاه بدن‌نما نیست و هنگام کار کردن موجب سهولت در رفت و آمد و راه رفتن می‌شود. کارکرد این لباس این است که علاوه بر اینکه پوششی مناسب برای پا و محافظت از سرماست موجب خوش‌فرم ایستادن لباس می‌شود.

۷- شال کمر: برادر یا پدر داماد این شال را به دور کمر عروس می‌بندند. شایان ذکر است که در تورات و روایات مردم شناسی کمر بند نخستین جامه انسان قلمداد شده است و بعدها نماد و نشانه تعهد و الزام، سوگند و پیمان، همت عالی، قدرت و... بوده است. هنگام بستن کمر عروس در جلو آن سه گره ایجاد می‌کنند که شاید بیانگر همان سه پند بزرگ پیامبر زرتشت یعنی کردار نیک، گفتار نیک و پندار نیک باشد. رنگ شال کمر حتماً باید سفیدبختی عروس باشد.

ج- پاپوش زنان

۱- کوش (کفش): کفش معمول و قدیمی بانوان ایلامی کفش دستباف سفید یا رنگینی است که به گیوه‌ی کرمانشاهی یا کلاش مشهور است. گیوه یا کلاش پای‌افزار نرم، راحت، مقاوم، خنک و ارزان مورد استفاده در جامعه سنتی ایلام بوده است.

۲- جوراب (جوراب): بانوان ایلامی در گذشته به دلیل مشکلات تهیه جوراب هیچ گاه در فصل تابستان جوراب به پا نمی‌کردند، اما بعدها جورابی که در فصل تابستان به پا می‌کردند معمولاً از جنس نخی و یا پلاستیکی به رنگ‌های سفید، کرم و گوشتی بوده و تنها در مراسم

سوگواری جوراب سیاه می پوشیدند. در فصل زمستان از جوراب های پشمی استفاده می کردند که پشم و نخ آن را از گله های گوسفندانی که خود پرورش می دادند، درست می کردند. نقوش روی جوراب ها ساده و یا گلدار بوده و گاهی نیز بنا بر سلیقه بافنده از نقوش حیوانات اهلی مانند بز بر روی آن استفاده می کردند. رنگ جوراب ها بیشتر کرم، قهوه ای و سفید بوده و گاهی نیز به صورت مخلوطی از دو رنگ کرم و قهوه ای یا سفید و سیاه بوده است.

د- پوشاک زنان در مراسم عروسی

پوشاک زنان در مراسم عروسی شامل کولن جه، کلاه ره خ ته و پوشاک عروس است.

کولن جه: نوعی بال پوش شبیه پالتو که جلو باز بوده و تا بالای زانو تهیه که حاشیه آن را با اقراج تزئین می کردند که دور آستین را هم با مهره های ریز رنگی برای زیبایی و نمای لباس می پوشیدند. بیشتر در فصل زمستان از آن استفاده می کردند امروزه دیگر کاربرد ندارد. اسم دیگر کولن جه کمرچین است. البته لازم به ذکر است که در زمان های گذشته کولن جه با رنگ های جگری، قرمز و گلدار و یا ساده در مراسمات عروسی استفاده می کردند و در واقع افرادی که از لحاظ مالی وضعیت بالایی داشتند از این تن پوش استفاده می کردند.

کلاه ره خ ته: نوعی سرپوش است که جنس آن از پارچه است با رنگ های مختلف که آن را با مهره های ریز آبی و قرمز تزئین می کنند. در زمان گذشته زنان از کلاه ره خ ته بر روی سر استفاده می کردند ولی امروزه دیگر کاربرد ندارد.

ه- انواع زیورآلات بانوان ایلامی

پیش از زیورآلات طلا، بانوان ایلامی بیشتر از زیورآلاتی از جنس نقره، برنج و مس و یا دستبندهایی که با مهره و منجوق ساخته می شد استفاده می کردند.

۱- **گل کیف:** کیسه های بسیار کوچکی به اندازه یک بند انگشت بوده که داخل آن را با میخک و علف هندی و گل محمدی و مقداری تکه پارچه خرد شده پر نموده و روی آن را با مهره های ریز رنگی تزئین می کردند این گل کیف ها را به موی سر و گاهی به روی سوخته وصل می کردند. گل کیف به دلیل داشتن مواد عطری دارای بوی بسیار خوب و معطری بود به طوری که بوی آن در لابه لای موها پیچیده می شد.

۲- **جقه:** گلی بود، به شکل ماه که افراد ثروتمند در جلوی پیشانی بر روی سربند نصب می کردند. جنس آن از طلا بوده و فقط در جشن ها و میهمانی های رسمی جهت تزئین سربند و نشان دادن قدرت اقتصادی خانواده به دیگران مورد استفاده قرار می گرفت.

۳- **گوی:** مهره هایی بودند که بعد از بافته شدن موی سر در پشت سر دور موها قرار می گرفتند گاهی نیز به وسیله مهره های آبی حلقه هایی درست شده و برای تزئین داخل موها از آن ها استفاده می شد.

۴- **لاسری:** گاه با مهره های رنگین بسیار ریز مانند منجوق و ملیله و... که به آن رشته می گویند رشته های متعددی را درست کرده و در روی سربند از کنار صورت به بالای سربند نصب می کنند که حالت نیم دایره داشته باشد.

۵- **گوشواره:** یکی از زیورهای مربوط به ناحیه سر و گردن است که زنان آن را به گوش آویزان می کنند و انواع مختلفی دارد. این گوشواره ها توسط زرگران در طرح ها و اشکال متفاوتی ساخته می شود.

۶- **لوتوانه:** مانند گوشواره کوچک و نگین داری است که پره بینی را سوراخ کرده و به آن می آویزند که بیشتر جنبه زیبایی داشته است. هر فرد بنا به سلیقه و قدرت اقتصادی خود یک یا دو لوتوانه به بینی وصل می کرده است. لوتوانه هم اکنون در بین بانوان ایلامی دیده نمی شود. سنگی که در لوتوانه مورد استفاده قرار می گرفت یا فیروزه آبی و یا یاقوت قرمز بود. اعتقاد در مورد مهره آبی این بود که باعث رفع چشم زخم می شود.

۷- هفت لیره: گردنبندی است که از هفت عدد لیره طلا که در کنار یکدیگر به صورت یک رشته درآمده، درست شده و به دور گردن آویخته می‌شود.

۸- پونت: نوعی گردن‌آویز از یک زنجیر بلند و یک دایره طلای بزرگ درست شده و به گردن آویخته می‌شود بلندی پونت تا پایین‌تر از سینه می‌باشد.

۹- گردنبند میخک: این گردنبند از ترکیب میخک و مهره‌های سفید یا رنگی درست شده که به دلیل بوی خوش آن (مانند یک عطر) به گردن وصل می‌شود.

۱۰- دل‌ربا: مهره‌هایی که به رنگ قهوه‌ای یا به رنگ شکلاتی است که داخل این سنگ‌دانه‌های درخشان وجود دارد که معمولاً به شکل اشک یا به شکل مکعب مستطیل می‌باشد که در بین مهره‌هایی کوچکتر قرار گرفته و زنان آن را به گردن آویزان می‌کنند. البته آن‌ها عقیده دارند که دل‌ربا نوعی آرامش به آن‌ها می‌دهد.

۱۱- گژک کاو: عبارت است از مهره‌های آبی‌رنگ ریز یا درشت که به صورت گردنبند و یا دستبند درست شده و به گردن و یا دور مچ وصل می‌شوند. بانوان عقیده دارند که این مهره‌های آبی آن‌ها و یا کودکانشان را از چشم زخم در امان نگه می‌دارد.

۱۲- ملون: رشته‌ای از سکه‌های یک ریالی که به صورت گردنبند درست شده است و به دور گردن وصل می‌شود.

۱۳- کلگوانه: کلگوانه نام محلی انگشتر است. که البته بیشتر منظور انگشترهایی است که بر روی آن‌ها نگین یا سنگ‌های قیمتی نصب شده است. این انگشتر برای افراد متمول از جنس طلا و برای افراد فقیر از جنس نقره می‌باشد. سنگی که بیشتر از همه مورد استفاده قرار می‌گیرد فیروزه می‌باشد.

۱۴- چچگانه: چچگانه عبارت است از چند انگشتر که به وسیله زنجیر به یک دستبند وصل شده و به طور یکجا در دست قرار می‌گیرند. جنس آن از طلا بوده و فقط مخصوص زن خان و زنان طبقات بالای جامعه می‌باشد.

۱۵- النگو: همانند النگوهای معمولی از جنس طلا یا نقره با یدل (رب گل) بوده و به عنوان زینت مچ دست استفاده می‌گردد.

۱۶- پاهلله: نوعی زیور دور مچ پا بوده که جنس آن از طلا یا نقره بوده و مخصوص اقشار ثروتمند بوده است.

پوشاک سنتی مردان /ایلامی

نگرش مردان ایلام به لباس خود به شیوه‌ای است که بایستی نشانگر مردانگی، بزرگ‌منشی و موقعیت اقتصادی و حتی اجتماعی وی در جامعه باشد. این روند در نقاط شهری و پرجمعیت گرایش بسوی البسه گرانیقیمت وارداتی می‌باشد در حالی که در نقاط عشایری و روستایی که هنوز پایبندی به سنت‌ها تا حدود زیادی برقرار است. تفاوت‌های اساسی در لباس مردان تنها بین عرب‌زبانان جنوب استان که خود به استان خوزستان متصل می‌باشد دیده می‌شود و سایر نقاط استان این تمایزات آن قدر اندک است که در پاره‌از از موارد به چشم نمی‌آید. البته این تفاوت‌ها نیز به مرور زمان در حال تغییر بسوی همسانی با سایر استان‌های همجوار می‌باشد.

الف- سرپوش مردان

۱- له چنگ: نوعی سرپوش از قطعه پارچه‌ای مربع‌شکل که حدود یک متر است که از جنس نخی در رنگ‌های مختلف که بیشتر به رنگ سفید و ترکیب رنگ سفید با مشکی که مردان از آن اجتماعی و نوع پوشاک در استان این سرپوش مختص برخی مردان مسن این خطه است. این سرپوش در فصل تابستان مانع از ورود عرق به داخل چشم می‌شود و در فصل زمستان پوششی مناسب برای محافظت از سر در برابر سرماست.

۲- که ساری: نوعی سرپوش مردانه شبیه روسری بلند است که از جنس نخی که به رنگ مشکی با خط‌های رنگی است که در گذشته مردان از آن استفاده می‌کردند و کاربرد آن مانند له‌چنگ است در حال حاضر این سرپوش به دلیل بزرگ بودن دیگر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

۳- کلاه نمدی: نوعی سرپوش مردانه که از پشم گوسفند تهیه می‌شود. بدین صورت که پشم گوسفند را می‌چینند و زنان با وسیله‌ای به نام دوک پشم را به نخ تبدیل می‌نمایند و از آن کلاه نمدی تهیه می‌کنند. در حال حاضر به دلیل تغییرات فرهنگی و اجتماعی این سرپوش فقط در روستاهای استان مختص چوپانان است این پوشش به دلیل اینکه از پشم تهیه گردیده بسیار مناسب برای محافظت سر در فصل زمستان است.

۴- کلاه عرقچن: نوعی سرپوش مردانه از جنس پارچه به رنگ سفید و با طرحی ساده بوده که در زمان گذشته برای ممانعت از ورود عرق به داخل چشم و همچنین برای محافظت سر در برابر گرما از این پوشش به همراه دیگر پوشش‌های محلی نظیر له‌چنگ استفاده می‌کردند. در حال حاضر این پوشش در میان مردان مسن هنوز کاربرد خود را حفظ کرده است.

ب- تن پوش مردان

۱- فهره جی: نوعی تن پوش شبیه پالتو است که از پشم گوسفند تهیه می‌کردند. بدین صورت که زنان پشم را به وسیله دوک به نخ تبدیل و از آن «فهره جی» تهیه می‌نمودند. البته نام دیگر آن (که رهک) است. (فهره جی) در زمان‌های گذشته توسط افرادی که در اصطلاح محلی به آن‌ها «حلاج» می‌گفتند تهیه می‌شد و در واقع «حلاج» فردی سیار بوده که از طایفه‌ای به طایفه‌ای به منظور تهیه «فهره جی» و «کلاه نمدی» سرکشی می‌نمودند. «فهره جی» در زمان گذشته به دو مدل تهیه می‌شد به صورت آستین‌دار و بدون آستین. بدون آستین را در فصل بهار و آستین‌دار را در فصل زمستان استفاده می‌کردند. در حال حاضر این پوشاک فقط مختص چوپانان است.

۲- سوخمه: نوعی تن پوش مردانه که از جنس ساتن شبیه به کت کوتاه ولی بدون آستین است چیزی شبیه به جلیقه امروزی که آن را روی لباس می‌پوشیدند. کاربرد این نوع تن پوش در زمان گذشته علاوه بر زیبایی نشانی از طبقه اجتماعی افراد بوده است که امروزه فقط مردان مسن از این نوع پوشش استفاده می‌کنند.

۳- شوال جافی: نوعی تن پوش که جنس این تن پوش نخی در رنگ‌های مختلف که در زمان‌های گذشته مردان در کلیه فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی از این پوشش استفاده می‌کردند البته لازم به ذکر است که در گذشته شوال جافی را به صورت دست‌دوز به دلیل نداشتن خیاط درست می‌کردند. بدین ترتیب که لنگ‌های شوال جافی در زمان گذشته تنگ بوده ولی امروز لنگ‌های آن نسبت به گذشته گشادتر است. در حال حاضر شوال جافی از پوشش‌هایی است که کاربرد خود را با گذشت زمان همچنان حفظ نموده است و از آن به عنوان شلوار راحتی استفاده می‌نمایند.

۴- لباس چیل چیل: نوعی تن پوش مردانه که مردان زمانی که به شکار پرندگانی چون کبک و طیور می‌رفتند این لباس را می‌پوشیدند. این نوع لباس از یک سری پارچه‌های رنگی تهیه می‌شود رنگ‌ها بکار رفته در این پوشش در جلب توجه پرندگان بسیار موثر است و به گونه‌ای است که پرندگان با دیدن این نوع لباس به طرف آن می‌آیند و در دام تله گیر می‌کنند.

۵- قی‌ون: نوعی تن پوش از جنس پارچه نخی در واقع همان شال در زبان فارسی است، که مردان در گذشته به دور کمر می‌بستند. «قی‌ون» در آن زمان مد بوده که آن را بر روی لباس به دور کمر می‌بستند. عده‌ای می‌گویند که این «قی‌ون» در هنگام کار کردن به دور کمر می‌بستند تا چابک‌تر و سریع‌تر کارهایشان را انجام دهند.

۶- شوال چریکی: نوعی تن پوش مانند شوال جافی که به رنگ خاکستری که از جنس نخی تهیه می شود، که در زمان گذشته مردان جنگجو از این شلوار استفاده می نمودند. به دلیل کارکرد استتار آن (زیرا رنگ این شلوار به رنگ طبیعت است) در حال حاضر مردم این خطه از این پوشش برای مواقعی که به شکار می روند استفاده می نمایند.

ج- پاپوش های مردان

۱- جوراب: جوراب مردان در گذشته از جنس پشم و معمولاً بلند بود. چون این جوراب ها بسیار گرم بود فقط در فصول سرد سال پوشیده می شد. مردم معمولاً در فصل تابستان جوراب نمی پوشیدند.

۲- کتله لاش: نوعی کفش است که معمولاً از نخ و یا پنبه و یا موی بز تهیه می شود. کف آن که لاستیک کتله لاش نام دارد باید از بازار تهیه شود. جالب آنجاست که لنگه آن ها چپ و راست ندارد.

۳- گیوه: نوعی پاپوش مشترک بین زنان و مردان بود با این تفاوت که پاپوش زنان رنگی ولی پاپوش مردان سفید یا مشکی و از نخ و یا نخ پنبه درست می شد. امروزه تقریباً این نوع پوشش در روستاها و در بین بزرگسالان رایج است.

د- پوشاک مردان در مراسم عروسی

پوشاک مردان در مراسم عروسی شامل ستره و شال، پوشاک داماد و که لاش و...

۱- ستره: نوعی تن پوش مردانه از جنس نخی و به صورت بلند تا روی زانو و از جلو باز و بدون دکمه که مردان هنگام پوشیدن ستره با قیون یا همان شال کمر خود را می بستند که مردان در گذشته این پوشش را برای مراسم عروسی استفاده می نمودند. و جزء لباس های مراسم عروسی محسوب می شد. در حال حاضر این پوشش کارکرد خود را در میان مردم به دلیل تغییرات فرهنگی و اجتماعی، رواج انواع لباس در قالب مد روز و تاثیرپذیری نسل امروز از رسانه های ملی و فراملی از دست داده است.

۲- پوشاک داماد: لباس داماد در زمان گذشته پیراهن با کت محلی و شلوار کردی بوده و کفش داماد نیز که لاش یا گیوه بوده است. که لاش یا گیوه در گذشته همه مردم این خطه از آن استفاده می کردند. ولی در حال حاضر فقط داماداران و بعضی از مردان مسن از آن استفاده می نمایند.

پوشاک سنتی کودکان

الف- سرپوش ها: در گذشته برای سرپوش کودکان از کلاه استفاده می کردند جنس این کلاه ها از پشم و یا از پارچه انتخاب می شد. برای جلوگیری از چشم زخم انواع مهره های آبی را به آن ها آویزان می کردند. پسرها بعد از گذراندن دوران نوزادی و کودکی کم کم سرپوش هایی مانند بزرگترها استفاده می کردند.

ب- تن پوش ها: در گذشته پوشاک دختران و پسران متأثر از لباس بزرگترها بود. با این تفاوت که متناسب با قد و قامت آن ها دوخته می شد.

ج- پاپوش ها: در زمستان برای حفظ پای کودکان از سرما جوراب به آن ها می پوشانند ولی در فصول گرم برهنه و بدون جوراب بودند. همچنین بچه ها گیوه ای مانند گیوه بزرگترها به پا می کردند که طرح آن زیباتر بود و در آن از نخ های رنگی استفاده می شد.

پوشاک سنتی نوزادان

در گذشته پوشاک شبیه پوشاک امروزی برای نوزادان وجود نداشت و معمولاً مادران نوزادان را تا هشت نه ماهگی قنداق می کردند. برای قنداق کردن نوزادانشان معمولاً از لباس های کهنه خود استفاده می کردند و با پارچه های سه گوش مانند روسری های امروزی، سر و پیشانی

نوزاد را می‌بستند و عقیده داشتند که این عمل آن‌ها باعث می‌شود که پیشانی نوزاد پهن شود. مادران از پارچه‌های نخی پیراهن‌های زیرین با نخ و سوزن می‌دوختند و بر تن نوزادانشان می‌کردند. بعد با سه تکه پارچه که یکی از پارچه‌ها از دو تکه دیگر بزرگتر بود نوزادشان را قنداق می‌کردند. به طوری که با یک تکه پارچه پاهای نوزاد را و با تکه دیگر دست‌ها و شکم او را می‌پیچیدند و با تکه آخر که از دو تکه دیگر بزرگتر بود تمام بدن نوزاد را از قسمت گردن تا نوک پا می‌پوشاندند. برای اینکه این پارچه‌ها از هم باز نشوند با «تیرون» که از پارچه نخی به طول سه متر و عرض پنج سانتی‌متر دوخته می‌شد کودک را می‌بستند. زنان ایل عقیده داشتند که این کار باعث می‌شود که بدن نوزاد شل نباشد. امروزه قنداق کردن به ندرت در بین مردم دیده می‌شود ولی در روستاها هنوز هم نوزادان را قنداق می‌کنند.

۱- پیشتن یا قی‌ون: قطعه پارچه‌ای به بلندی دو متر و به پهنای دو انگشت درست کرده و آن را دوخت می‌دهند و مهره‌های مختلفی را به آن آویزان می‌کنند. این مهره‌ها هر کدام بنا بر اعتقاد مردم این خطه دارای کارکرد و خواصی است: مهره‌ی مشکی: که در اصطلاح محلی به آن مهره‌ی شاه می‌گویند کارکرد این مهره در این است که نوزاد از کابوس‌های شبانه در امان باشد. مهره‌ی گوشت: مهره‌ای است که کاربردش باعث رشد و گوشت گرفتن نوزاد می‌شود. مهره‌ی قرمز: که در اصطلاح محلی به آن پف می‌گویند که در جهت در امان ماندن نوزاد از بیماری کبد است. مهره‌ی مروارید: مهره‌ای است که با وصل نمودن آن به نوزاد، نوزاد از بدو تولد تا چله و تا شش تا هفت ماهگی‌اش جوش در نمی‌آورد. مهره‌ی سفید: رنگ مهره‌ای است که به آن مهره‌ی گوش می‌گویند و کاربرد چنین مهره‌ای در این است که مانع از انتقال درد گوش به نوزاد می‌شود. مهره‌ی دوشاو روین: که به مهره‌ی روغن و شیر خرم معروف است که این مهره را به لباس نوزاد وصل می‌نمایند تا نوزاد همانند روغن و شیر خرم رنگ و رو بگیرد. مهره‌ی آبی: برای این است که نوزاد از چشم زخم در امان بماند. این مهره‌ها را به همراه یک جلد قرآن کوچک برای محافظت از سلامتی نوزاد به پیشتن نوزاد وصل می‌نمایند و آن را به دور سه پارچه‌ای که بچه را با آن قنداق می‌کنند می‌بندند. جنس پیشتن نازک پارچه یا کاموا است.

تاثیر مراسمات سوگ و سوگ بر پوشاک

الف - پوشاک مراسم عروسی

در زمان گذشته پوشاک مردان در مراسمات عروسی ستره و شال به تن و گیوه به پا می‌کردند. زنان هم پیراهن بلند کمرچین با رنگ‌های شاد با کت و گلونی به سر می‌پوشیدند و در مراسمات عروسی شرکت می‌کردند و همچنین در مراسمات عروسی گیوه به پا می‌کردند در حال حاضر که پوشاک سنتی تقریباً کارکرد خود را از دست داده است بیشتر مردم این خطه با لباس‌های شیک و مد روز در مراسمات عروسی شرکت می‌نمایند. البته ایل خزل که یکی از ایلات استان ایلام است در مراسمات عروسی بیشتر از پوشاک سنتی زمان گذشته برای زیبایی و تنوع مراسم استفاده می‌کنند.

۱- لباس عروس: هانس در کتاب زنان کرد می‌گوید: دوباره عروس را با تور زرد دیدیم تور را طوری سر عروس انداخته بودند که سر و گردن، دهان و چشم را تماماً پوشانده بود. اما رخسارش به صورت محو معلوم بود. واسیلی نیکیتین در مورد تور زردی که عروس کرد به سر می‌گذارد می‌گوید: عروس این دستمال را بر سر و دهان و چشم می‌اندازد تا اینکه زندگی آینده‌اش درخشان باشد. در گذشته در میان کردهای ایران بیشتر از تور قرمز استفاده می‌کردند و افراد متمول و ثروتمند برای پوشاندن صورت از نوعی حریر مرغوب یا توری به رنگ قرمز با گل‌های درشت قرمز استفاده می‌کردند. روقرمز بودن در فرهنگ کرد اشاره به شادابی و سرزندگی و جوانی و نشاط دارد و در واقع تاثیر رنگ قرمز این است که چهره را از رنگ پریدگی و پریشان احوالی دور می‌کند. البته گاهی بجای تور قرمز از تورهای سفید و پارچه‌های زربفت جهت لباس عروس استفاده می‌کنند که اعتقاد به سفید بخت شدن عروس باعث انجام شدن این کار می‌شود.

ب- پوشاک مراسم عزاداری

در مراسم عزاداری در زمان گذشته زنان لباس مشکی بر تن می‌کردند و زنانی که نسبت فامیلی آن‌ها دورتر بود معمولاً از لباس سرمه‌ای رنگ استفاده می‌کردند. در زمان گذشته اگر کسی از اقوام فوت می‌کرد زنان علاوه بر پیراهن مشکی پاپوش مشکی به پا می‌کردند و مردان پیراهن مشکی می‌پوشیدند در حال حاضر اقوام و نزدیکان فرد متوفی تا چهلیم لباس مشکی بر تن می‌کنند و بعد از پایان روز چهلیم لباس سیاه را از تن بیرون می‌آورند.

۱- پوشاک مراسم چمر: چمر نوعی مراسم سوگواری است که برای شخصیت‌های بزرگ برگزار می‌شود که در این مراسم یک اسبی را با لباس زنان، گیس و موی بافته و بریده شده زنان را به زین اسب وصل می‌نمایند. زنان در اطراف این اسب مویه و شیون می‌نمایند که پوششان شامل کت و گل‌وهنی و قه‌تره است. در این مراسم زنان و مردان یک صف را تشکیل می‌دهند و شخص راوکر (خواننده یا مداح) که با پوشش «که‌ره‌نک یا فهره‌جی» و شوال جافی است. با ابیاتی به مهمانان خوش آمد می‌گوید و بعد در قالب ابیاتی در وصف شجاعت و خدمات و دلیری‌های فرد متوفی می‌پردازد.

۲- لباس در مراسم عزاداری: پوشاک در این مراسم ساده و عاری از هر گونه تزئین و رودوزی است. رنگ پوشاک کبود و یا مشکی می‌باشد. همچنین از رنگ‌های سرمه‌ای و قهوه‌ای تیره نیز استفاده می‌شود. زیورآلات به هیچ وجه تا مدت‌ها پس از عزاداری استفاده نمی‌شود. گاهی در مراسم عزا به سر و صورت و لباس خود خاک و گل می‌مالند و آن را تا چند روز پاک نمی‌کنند. گاهی گیس‌های خود را به نشانه عزا قیچی می‌کنند و نیز به وسیله قسمتی از سربند یا روسری مشکی روی سر جلوی دهان و بینی خود را می‌پوشانند و تنها در هنگام غذا خوردن آن را باز نگه می‌دارند. البته در این مدت سعی می‌کنند قسمت بالای سربند را روی پیشانی تا بالای ابروها پایین بکشند که نشانه سوگواری است.

۳- لباس در جشن‌ها و اعیاد (فطر، قربان و نوروز): بانوان ایلامی به مناسبت فرا رسیدن عید فطر و عید قربان از پوشاک نو و تازه استفاده می‌کنند. در ماه مبارک رمضان خانواده‌هایی که عروسی در پیش دارند هدایایی از لباس و پارچه و روسری و... را در روز عید برای عروس می‌برند. نوع لباس و رنگ آن در روزهای عید بسیار متنوع و زیبا است. همچنین با فرا رسیدن عید نوروز، بانوان ایلامی پوشاک نو بر تن می‌کنند. در مراسم جشن عروسی نیز زنان و دختران بهترین و زیباترین لباس‌های خود را که معمولاً از جنس مخمل و یا زربفت با رنگ‌های شاد می‌باشد بر تن می‌کنند.

تأثیر شرایط آب و هوایی بر پوشاک سنتی مردم شهر ایلام

استان ایلام منطقه‌ای کوهستانی با بادهای سرد و پراکنده سبب گردیده این استان از شرایط آب و هوایی متنوع برخوردار گردد. یکی از تأثیرات شرایط آب و هوایی این منطقه بر پوشاک مردم سبب گردیده که تعداد و تنوع پوشاک گسترده گردد و مردم برای محافظت خود از سرما ناچار به استفاده از انواع سرپوش‌ها، تن‌پوش‌ها و پاپوش‌ها گردند که جنس پوشاک مردم این خطه در فصل زمستان از کاموا، پشم و در مواردی از نمد (فهره‌جی) که در حال حاضر لباس مخصوص چوپانان در فصل زمستان است از نمد تهیه می‌شود و این در حالی است که پوشاک مردم این خطه در فصل تابستان از تنوع چندانی برخوردار نیست و تنها شامل لباس‌هایی که از جنس نخ و نخی هستند و به رنگ‌های روشن به منظور جلوگیری از جذب اشعه خورشید و ممانعت از گرم شدن بدن در این فصل استفاده می‌نمایند. بانوان ایلامی در فصل تابستان از لباس‌های نخی، ترون، و چیت در رنگ‌های روشن و گلدار به صورت یومیه استفاده می‌کنند و در فصل زمستان از لباس‌های مخمل و به تعداد بیشتر استفاده می‌نمایند. در گذشته یکی از اجزای جدایی ناپذیر پوشاک بانوان در زمستان و تابستان سوخمه بود اما بعدها که برخی از اجزای پوشاک حذف گردید سوخمه و کلنجه نیز از لباس‌ها جدا گردیدند.

نتیجه گیری

هر یک از اقوام ایرانی با پیشینه تاریخی و فرهنگی خاص خود مشخصه‌ها و نشانه‌های ویژه‌ای را در پوشاک خود دارا هستند به طوری که با دیدن پوشش آن‌ها می‌توان به قومیت آن‌ها پی برد. شرایط اقلیمی و آب و هوای هر منطقه نیز تأثیرات خاص خود را در نحوه پوشش هر قومی می‌گذارد. در شهرستان ایلام نیز سرما و گرما و شرایط جوی دیگر جنبه‌های کاربردی خاصی را برای برخی از اجزای پوشاک پدید آورده است. جنس و نوع پارچه بکار رفته در پوشاک و ضخامت و تعداد اجزای آن، بلندی و کوتاهی و رنگ‌های آن ارتباط مستقیم با نوع آب و هوای منطقه دارد به طوری که استفاده از پوشاک پشمی و محلی در زمستان و پوشاک نخی در تابستان از الزامات پوشاک ایلامیان می‌باشد. نحوه معیشت و زیست افراد ساکن در شهرستان ایلام نیز که در گذشته مبنی بر دامداری و کشاورزی بوده بر نوع پوشاک تأثیر گذاشته است. پوشاک در شهرستان ایلام علاوه بر نقش کارکردی نشانه‌ای از هویت فرهنگی و اجتماعی آن است. در این فرهنگ تنها پوشیدن لباس کافی نیست، بلکه انتخاب رنگ و نقوش روی پارچه، تزئین لباس به اشکال مختلف معرف شخصیت و منزلت اجتماعی و دارایی افراد است که بدین وسیله خود را از سایر افراد گروه متمایز می‌کنند بدین معنا که در هر گروه قومی پوشاک برحسب معیشت، موقعیت اجتماعی، موقعیت اقتصادی و سن افراد دارای خرده فرهنگ‌های کاملاً متمایز از هم است. تأثیر اقلیم و محیط طبیعی در نوع و شکل پوشاک کاملاً محسوس است. تغییرات پوشاک با توجه به فصول مختلف از تدابیری است که انسان برای حفظ بقای خود و مطابقت با شرایط محیطی اندیشیده است. رنگ پوشاک نیز متأثر از اقلیم و آب و هوای منطقه است. انسان، رنگ و طبیعت همواره در تعامل مداوم با یکدیگر بوده و در نهایت طبیعت انسان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. هر قدر که ارتباط میان این عوامل متعادل‌تر باشد اثر بهتری بر روح و روان انسان خواهد گذاشت. همچنین رنگ در فرهنگ‌های مختلف دارای مناسبت‌های خاص آن فرهنگ است که بستگی به دلایل اجتماعی و سیاسی که وارد آن فرهنگ شده است دارد. لذا با این شناخت رنگ‌های حاکم در هر جامعه می‌توان به سنجش شخصیت فردی و اجتماعی آن افراد جامعه پی برد. بررسی پوشاک به عنوان یک عامل شاخص و بنیادی نقش مهمی را در شناخت اقوام و طوایف و همبستگی فرهنگی ایفا می‌کند. اشاعه پوشاک در میان جوامعی که خصوصیات جغرافیایی مشترک دارند منطقه فرهنگی را به وجود آورده است که پوشاک اقوام مختلف ساکن در آن از هم تأثیر گرفته‌اند و با وجود تفاوتی که با هم دارند شباهت‌هایی نیز در آن‌ها دیده می‌شود. اختلاف میان تن پوش مردم جوامع مختلف جدای از خصوصیات جغرافیایی و اقلیمی، عوامل اجتماعی، اقتصادی و معیشتی ناشی از فرهنگ و جهان‌بینی آن جامعه است. پوشاک سنتی ایران در سالهای اخیر تغییرات و دگرگونی‌های زیادی را شاهد بوده است تا آنجا که در حال حاضر در میان برخی از اقوام و عشایر معاصر ایرانی که فرهنگ زیستی بر آن غالب گردید استفاده از سرپوش‌ها و پوشاک محلی در جریان عادی زندگی رو به نابودی است و اغلب در جشن‌ها و ضیافت مورد استفاده قرار می‌گیرند. در این میان افراد مسن بیشتر به سرپوش‌ها و لباس‌های خود وفادار مانده‌اند. تغییراتی که در پوشاک سنتی و باورهای مربوط به آن به وجود آمده نشان از تغییراتی است که در فرهنگ بومی و سنتی به دلیلی تأثیر از عوامل مختلف اجتماعی و اقتصادی به وجود آمده است مثل تغییراتی که در شکل پوشش برخی از اجزای پوشاک پدید آمده است.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسندگان مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Asgari Khaneqah, A. (2000). *Anthropology (Method, Perspective, Experience)*. Shabtab Publishing.
- Bioukel, D. V. D. (2007). *Costumes of Nations from Ancient Times to the Nineteenth Century*. Marlik Publishing.
- Chitsaz, M. R. (2000). *The History of Iranian Dress from the Beginning of Islam to the Mongol Invasion*. SAMT Publishing.
- Garbarino, M. (1998). *Anthropological Theory*. Avaye Noor Publishing.
- Gheibi, M. (2009). *Eight Thousand Years of Iranian Ethnic Costume History*. Hirmand Publishing.
- Parvaneh, F. (2007). *Anthropological Analysis of Traditional Women's Clothing in Ilam County* Islamic Azad University, Tehran Branch]. Tehran.
- Rouholamini, M. (1991). *Fundamentals of Anthropology*. Attar Publishing.
- Tavassoli, G. A. (2003). *Sociological Theories*. SAMT Publishing.
- Wilcox, R. T. (2001). *The History of Dress*. Toos Publishing.
- Zaka, Y. (1967). *Women's Clothing in Iran from the 13th Century AH to the Present*. Directorate of Museums and Folk Culture Publications.
- Ziapour, J. (1964). *The Medes and the Foundation of the First Empire in the Western Iranian Plateau*. Toos Publishing.
- Ziapour, J. (1968a). *Clothing of Iranian Tribes and Nomads*. Toos Publishing.
- Ziapour, J. (1968b). *Women's Jewelry from Ancient Times to the Present*. Ministry of Culture and Arts Publishing.